Tečaj XVII. **NOVICE** List 31.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 3. avgusta 1859.

Kratek poduk dobro oglje žgati.

Pripravljanje derv.

Derva za oglje namenjene se posekajo v jeseni ali pozimi, se razkoljejo, kolikor je mogoče, v enako dolge in debele polena, in se zložé v skladavnice, da se posušé. Tudi srove derva se dajo žgati, toda dajo manj ali slabega oglja. Iveri, terske in drobne veje so dobre za kurjavo in za gašenje ogelnice; se toraj do čistega poberó, da se derv več prihrani.

Vsakter les dá oglje; vendar listno ali terdo drevje dá boljega kakor smreka ali drug mehak les; jelša in bukva daste najboljega.

Pripravljanje gubna, ker se ima ogelnica napraviti.

Gubno ali kopiše ne sme biti na hudem vetru, in stati, če je mogoče, blizo kake vode. Tla za ogelnico morajo pokrite biti z debelo perstjo nekoliko z ilovico in z peskom zmešano, da lože vodo, ki se iz polen poceja, popijo. — Če so tla ilovčaste, ali pa če je le malo persti na skalnatih tleh, tista voda v spodnji versti derv ostane, in ne pusti, da bi se polena mogle popolnoma v dobro oglje sožgati. Kopica se na večji ali manji okrogel prostor postavi, če je več ali manj derv pripravljenih; tla, kjer ima kopica stati, morajo biti ravne, in ne smejo na nobeno stran viseti.

Skladanje derv v kopico in pokrivanje.

Na pripravljenem okroglem gubnu ali kopiši se štirje koli, tako visoki, kakor bo kopica, po 10 ali 12 palcov od srede tako zabijejo, da v sredi na štiri vogle prostor za kurjavo ostane. Ti koli se potem s tertami eden z drugim zvežejo, da terdno stojé, in da se polena v kopici smejo na-nje nasloniti.

Potem se začno derva skladati. Od začetka se stavijo polena prav po koncu in se na kole naslonė, potem pa zmiraj naprej okoli, da se do kraja kopiša pride. Gosto vkup se morajo skladati, in kjer zavoljo krivih ali štorastih polen kaj praznega ostane, se mora z ivérmi in drobnimi vejicami dobro zagostiti. Krajne polena morejo nekoliko na sredo nagnjene biti, da dobro sloné. Ko je tako ena versta zložena, se zloži ravno tako druga, in če je treba še tretja ena verh druge, tako, da je vsaka versta malo manji in zato kopica proti verhu bolj ozka. Na verh se naložé drobneji ohleški in terske, da je cela kopica lepo obla ali okrogla.

Zložena kopica se obloži s smrekovimi vejami ali s praprotjo, in kjer vsega tega ni, tudi z mahom, in se pokrije na zadnje s perstjo, tako na debelo, da se vse pokrivalo skrije. Smrekove veje so za to najbolje, ker persti ne pusté skoz.

Žganje kopice.

Tako postavljena kopica se sme precej zažgati. Za kurjavo mora biti pripravljeno dosti suhe hoste iz drobnih vej, ivér in teršic. Zažgè se ogelnica od verha kopice, tako da se v prazno luknjo v sredi verže en ali dva škafa oglja na dno, na to nekaj žerjavice, na žerjavico spet oglja do verha, in na zadnje se luknja pokrije s bukovo diljo in založí s perstjo. Ogenj se vname in razširi od sape, ktera skoz perst v kopico pride. Osem ali deset ur potem se odkrije dilja, in prazni prostor se tri dni zapored, kolikor je treba dva ali trikrat na dan z bokanjem, to je s suhimi in kratkimi ohleški ali ivermi napolni, in vselej proti dilja spet dobro zatisne in s perstjo zakrije.

Ogenj se pokaže najpred od verha, in se dá kamorkolj napeljati z luknjami, ktere se skoz perst prederejo. Ogljar mora skerbeti, da bo ogenj zmiraj v krogu okoli kopice šel; če na enem kraji prehudo prijema, se tam luknje zamašé, če pa premalo gorí, se tam več lukinj naredí, da se raji unema.

Če se kopica, kadar je treba, hitreje z bokanjem napolni in z diljo naglo pokrije, bolje bo oglje. Bokanje se mora vselej na dno ogelnice potlačiti.

Kadar se ogenj lepo po versti okoli kopice razširja, se najlepši oglje žge; zato ogljar ne sme noč in dan ogelnice spred oči spustiti.

Oglje je čez in čez žgano, kadar se kopica čez enako posede, na verhu dobro oglje dá, in se plav in čist dim iz nje kadí. V tihem in mirnem vremenu gorí ogelnica 12 ali 13 dní, v vetru pa en ali dva dni manj. Kjer se kopica posede in pokaže, da je oglje žgano, tam je dobro jo vkup potlačiti, da oglje preveč ne spepelí.

Odpertev kopice in gašenje oglja.

Ko je oglje žgano, se kopica odkrije, oglje se razloží in proti ugasi. Gasí se z vodo, še bolje pa s perstjo. Ugašeno oglje more biti shranjeno v suhi shrambi, sicer se zlo spridi. Preden se oglje spravi, je treba skerbno gledati, da je dobro ugašeno, da kak ogenj ne vstane.

Pešica resnic, ki jih nauk uči in jih je skušnja poterdila.

1. Pridelek zemlje se veže z rodovitnostjo in močjo njeno; to je, toliko več se pridela, kolikor več ima zemlja razpadenih rastlinskih reči v sebi.

2. Te rastlinske stvari se pa večidel dovaževajo zemlji po gnoju; zakaj čisto sama perst, če jo zrak še tako prepihuje, solnce še tako pregreva, dež še tako namaka, vendar ne more brez gnoja rodovitna biti, kteri je kakor zabela na jedi.

3. Z umetno napravljanim gnojem ne pride nobena kmetija deleč; tisti gnoj, ki iz hleva pride, je najbolji gnoj, zato ker je zemlji in poljskim sadežem najprimerniši.

4. Naj tedaj gospodar vso svojo moč napenja, da si napravi gnoja kar največ in najcenejši more.

5. To pa doseže gospodar, ako toliko klaje prideluje, da more dovelj živine rediti, ki mu gnoj — zabelo za polje — dela. Kjer živina strada, strada tudi polje. Če oba stradata, je žalostno gospodarstvo, pa tudi tam gré kmetija rakovo pot, kjer le eno strada.

6. Kdor z žitom redí svojo živino, jo redí z drago kermo; seno, detelja in otava je bolji kup klaja.

7. Njiva prihaja od leta do leta rodovitniša, ako prideluješ na nji klaje; hira ti pa od leta do leta bolj, ako seješ le žito, ktero se ne more dobro obnašati, če mu seno in detelja ne pomaga.

8. Živino rediti se splača le takrat, ko je klaja po ceni.

9. Kakor je dan današnji živinska cena, nese njiva več, če je s klajo obsejana, kakor če jo obseješ z žitom.

10. Gospodar, kdor hoče zemljišče svoje v bolji stan pripraviti, ga mora najpred za klajo gnojiti, — gnoj za žito pride potem že sam po sebi. „Amtsbl. des landw. Ver. in Sachsen“.

Grahov mol.

Ta mali merčes nam pokvarja grah, posebno na Krajnskem, tako zlo, da se nam pripravno zdí, da tudi v „Novicah“ od njega nekoliko omenimo.

O njegovi naturi je gosp. kustos Vincenci Kollar prav veliko mikavnega in zanimivega naznanil.

Grahov mol (Erbsenkäfer, brachus pisi) je majhen, černorujav, belopikast, krilat keberček z dvema belima lisama na zadnjem koncu života, ki ena čez drugo v podobi križa ležite, po kterih se lahko od navadnega grahovega mola razloči, kteri je sploh znan in ki se metuljem prišteva.

Preden začne grah cvesti, se keberček že na njivi z grahom obsejani prikaže, kjer se on in ona parita. In kmali potem leže babica, kakor gosp. Kollar misli, zalego v grahovo stročje ali pa na njegove stebla, kar je pa mojim skušnjam ravno nasproti. Po mojih skušnjah leže babica jajčika v cvetno čašico, in tukaj se iz njih gosenčice izvalijo, in rastejo in se ponašajo s stročjem vred, pozneje zlezejo po steblu do stroka in se skoz lušino v grahovo zernje zarijejo. Če bi pa babica jajčica na že izrašeno stročje legla, bi gosenčica s stročjem vred enako ne rastla, in potem takem bi se pozneje ne mogla skoz že precej sterjeni strok pregristi in v zerno grahovo vgnjezditi. Kdor pogostoma o cvetji na grahovo njivo zahaja, bo gotovo tudi zapazil, da grahov keberček grah, ravno preden jame cvesti, najraji obiskuje; kadar cvetje že nekoliko ponehuje, se pomalem zmanjšuje, in potem ko je grah popolnoma ocvetel, tudi on popolnoma zgine. Tukaj moramo pa še opomniti, da mora naturni nagon mola opominjati, da se prezgodaj v grahovo zerno ne zaprede, sicer bi se moglo zern spriditi, spreobernilo bi se namreč v belo gručo prahú podobno, od ktere bi gosenčica gotovo tudi kmali poginila. To se dostikrat tudi takrat pripetí, kadar je negodno vreme grah v rasti zaderževalo, in gosenčica se ni o pravem času v grahovo zerno zarila. Če se je pa gosenčica o pravem času v zerno vrila, to zapredenje mola ne zaderžuje v rasti zerna celó nič, ampak zraste popolnoma debelo, kakor druge zerna, ki jih mol ni napadel. Če se zeleni strok od zerna odluši, se s prostimi očmi vidijo tiste zerna, ki jih je mol napadel, vidijo se namreč po njih černe pikice, ne večje kakor če bi bil kdo z iglico va-njo vbodil. Od začetka se le pod luskom tikoma naprej pomiče, dokler se ne spravi do srede, kjer se nje daljno razvitje prične in dokončá. Ko je že popolnoma keberček postal, prebode lusk na drugi strani in izleze iz grahovega zernja in sferčí kamor se mu poljubi. V zgodnjem grahu, v tako imenovani grašici, noben mol, ako se koj po žetvi omlati, ne ostane v grahovem zernji, ampak popustí svoje stanovališča; vse drugače je pa s poznim, tako imenovanim grahom za kuho. Ta grah je zrel in se požanje in omlati že precej pozno proti jeseni, zato se pa tudi mol prav rad va-nj vgnjezdi; čez zimo v njem ostane; spomladi pa svojo hišico zapustí in v prosti zrak odletí.

V vsakem grahu, če le ni bil še pred pozno jesenjo omlačen, po navadi keberček pogine. Tudi neugodno vreme ga pokonča, ali o potresu ob mlačbi pogine in konec vzame. Kdo zamore tedaj reči, da bi ne bilo molu prirojeno, da svojo hišico tako hitro zapusti, ko popolnoma verha doraste, in se na prostost podá; v grahu le tabart ostane, če ga mraz prehití, ali pa mu zakasnjena mlačba ne pripustí, da bi svoje ležišče zapustil.

Lahko se vsak prepriča: ali so moli v grahu ali ne, če ga le v gorko hišo prinese. Berž ko moli gorkoto čutijo, jamejo iz graha lezti. Ko so enkrat na prosti zrak prišli, ostanejo čez zimo do spomladi v hišah in skednjih ali v zidovnih in drevesnih razpoklinah, kjer jih še tako hud mraz ne pokončá.

Škoda, ki jo mol grahu prizadene, je dvojna; pervič je grah, ki ga je mol napadel, veliko lažji, pri drobnem skoraj za polovico, pri debeljem pa za četerti del, in tak od molov razjeden grah ni za prodaj več, ampak se le za klajo živini porabi. Predalječ bi pa šel, kdor bi mislil, da je od mola razjedeni grah človeškemu zdravju škodljiv in da ni za druzega kakor za preč vreči. Drugič ne pride grah ob moč kaljivosti, ako ga tudi mol nekoliko razjé; druge škode mu ne napravi, bi rekel, kakor le to, da je nekoliko lažji, ker ga le od strane ogoli, do kalí pa le malokterikrat zadene.

Če bi nas pa utegnil kdo poprašati: kako se dá mol pregnati in pokončati, mu moramo naravnost odgovoriti, da nimamo zato do zdaj še gotovega sredstva, s kterim bi se dal ta merčes zatreti. Ker kmetovavci sploh mislijo, da se večidel mol po semenu razširjuje in množí, je bilo od več straní nasvetovano, naj se grah kake ure pred setvijo na zlo vroč kraj (od 40 do 50 R. stopinj) postavi; taka vročina mola pokončá, kaljivosti pa nič ne škoduje. Tej škodi bi se pa po tem lahko v okom prišlo, če bi se lanski ali predlanski grah za seme jemal, v kterem ni več živih molov, kakor tudi marsikteri kmetovavci že delj časa ravnajo.

Na vse to moramo pa vendar le opomniti, naj kmetovavec grah pred setevjo pregreva ali kakorkoli namakva ali pa predlanskega seje, bo težko mola odpravil, da bi mu ga več ne razjedal, ker na to vižo se le mol zatare, kar ga je v grahovem zernji, ne pa tisti, ki je že iz njega pobegnil. (Konec sl.)

Zgodovinska drobtinica.

Še enkrat o denaru Adnamat.

Zvezek kranjskega družtva, ki ga je izdalo mesca decembra 1858, str. 99, Nr. 397 naznanja novíco, da so v Kropi našli komad tega starega denara.

Gosp. Terstenjak je o tem denaru v lanskih „Novicah“ obširno pisal, in temeljito dokazal, da je denar slovensk, in ADNAMAT pomenja to, kar: edna mat, Eine Mark.

Poznamovanje Мътъ (m't') nahajamo še v staroserbskih listinah za merilo. Tako stoji v pismu, s kterim Štefan Uroš III. kralj serbski, dečanski klošter utemeljuje od leta 1330, da se ima kloštru dati pšenice мътъ, проса мътъ, овса мътъ, виограда мътъ, to je, pšenice m't', prosa m't', ovsa m't', vinograda m't', (glej Miklosič „Monumenta serbica“ str. 98). Мътъ, M't', je toraj bilo merilo za različne reči, za zernje, pa tudi za vinograde; — zakaj bi se ne bilo tudi utegnilo rabiti za denar. Glasnik ъ stoji večidel za a*) v cerkvenoslovenščini, primeri Въсъ, praedium, vicus, kranjskoslovenski: vas, tako tudi мътъ = MAT. Ker govorimo matika, die Haue, iz korenike mat, scindere, tedaj mat, genetiv: mati, pomenja to, kar mark, rubelj itd. Ker so stari Slovani sreberne štanžice odsekali, robili, matili, odrezovali, je tedaj komadič po vsi pravici dobil poznamovanje: MAT. Primeri staroruski denar: Резанъ, рѣзанъ = Rezan', Rjezan' (Dictionar

*) Tudi v serbščini primeri k'b'l der Metzen, serbski kabao, celo za o primeri cerkvenoslov. Лъгъкъ, l'gok', slov. lahek, lehek in lohek.

akadem.), kterega omenja tudi „Slovo o polku Igor.“, od rezam = matim. Merilo za zernje se je velelo zatega voljo мътъ, — m't', mat, ker se je poveršina odmatila (geschnitten, gestrichen), tako tudi pri vinogradih se je čerta matila — vrezala, kako daleč ima segati. Sie wurde abgemarkt, abgeschnitten, bezeichnet. Мътъ — Mat, toraj = Mark, Rubelj, das abgehauene, abgeschnittene itd.

Fr. Pohorski.

Ljudevit vojvoda horvatski. *)

Zlomek večje historične povesti.

I.

1. V staroslavnem Sisku so zbrani na sv. treh kraljev dan leta 817 knezi in župani iz vseh krajev Horvatske. Na visokem mestnem turni visi červeno-bela bandera, in bistra Sava ima komaj zadosti prostora za vse ladije. Iz turna zatrobi v sreberni rog stražar gradski v znamenje, naj se knezi in županje podajo v vojvodovo dvorano. Vse urno hiti, ker radovedni so vsi, kaj bode vojvoda njim oznanil.

Na pozlačenem prestolu — v rujavo surko oblečen — kraj bedra svetlo sabljo — sedi hrabri Ljudevit.

„Zdravo bratje! Hvala vam, da ste me poslušali in vsi prišli iz lepih krajev naše blage zemlje horvatske — iz rodovitne Posavine, iz kamenite Like in bogatega Zagorja. Znajte, zmiraj več išče od nas sosed naš mogočni Frank, in hoče celoma našo samostalnost pokončati. Bogme! kakor dolgo še v meni kapljica kervi teče, nečem terpeti, da bi naša lepa zemlja prišla pod tujo sužnost. Ali niste vsi ednakih misel?“

„„Smo, smo, smo!““ — zadoni ko grom po gorskih brezdnih iz glasnih gerl vseh sjajnih knezov in županov.

„Tako ali oborožajte kmete, učite je vojskovati, hočem še preje poslanca poslati nemškemu cesarju, in ako nam ne oblehkoti nadlog — tedaj junaci! hočemo pokazati, da je Horvatu poštena smert ljubša, kakor nepoštena sužnost“.

Knezi in župani se poslovijo, in se podajo iz grada nazaj v mesto. Narod zezvediv, da bode lov na nemškega volka, je zapel junaške davorije in na vélikem tergovišču se je vkljub ojstri zimi veliko vertilo kolo veselih plesavcov in plesavk.

2. Na pepelnico leta 817 je bilo v Sisku sopet nekoliko knezov zbranih. Po mestu se je govorilo, da je bode svetli vojvoda poslal k nemškemu cesarju.

Ob dvanajstih stopi iz vojvodove dvorane knez Jaropluk, in zbranim tovaršem na glas reče:

„Junaci, hajd na konjiče! Naš pot je daleko — daleko v poglavitno mesto nemškega cesarja“.

Vse hitro skoči na svoje belce, in lepa četa mladih katanov zapusti drago domovino.

Nježnočuteče matere, mile sestrice in drage ljubice so blagoslavljale naše potnike, in marsiktero oko je plavalo v solzah. —

Že je Jurjevo minolo, ko je knez Jaropluk prišel v Achen poglavitno mesto nemškega cesarja.

Celo mesto je bilo na nogah, ko so naše junake zagledali. Vsi na bistrih belcih, na glavi imajoči červene kape z dolgo belo perjanico, noge oblečene v ozke modre hlače, okoli rujavih surk beli plajš — takšnih jahačov še prebivavci achenskega mesta nikdar niso vidili.

Jaropluk stopi pred svetlega cesarja in govori ovako:

„Svetla krona, mogočni cesar! Prinesemo Ti bratinski pozdrav od slavnega vojvoda horvatskega Ljudevita Tvojega mogočnega mejaša na iztoku Tvojega velikega cesarstva. Mi živimo, kakor mirni sosedje, ali mejni Tvoj grof friulski Kadolaus dela zmiraj nepokoj, dopušča svojim ljudem, da hodijo prek meje Tvojega cesarstva, in tam plenijo, — naše ženske in device odpeljujejo za utišenje svojih slast mesenih. Ako ne bode Tvoja pravičnost skerbela za mir in ne bo kaznila prederznega grofa, ter si bodemo pravico z našimi britkimi čordami iskali“.

Cesarja so te smelne besede ostro piknole, ker ni bil navajen poslušati takšnih glasov. Poznati mu je bilo na licu, da mu niso dopadle smelne besede svobodoljubečih Horvatov. Vendar mu nobena huda beseda ne izsmukne čez ustnice, marveč poslancom obljubi, da bode skerbel za mir.

Naši junaci se podajo sopet v svojo domovino in na Petrovo jih pozdravi malo in veliko z glasnim „Živio“ v staroslavnem Sisku.

3. Na vseh Svetcov dan prijaše velika truma naroda v Sisek. Svetli vojvoda gleda skoz visoki prozor, in ko narod zagleda, stopi hitro na balkon svoje palače.

„Junaci! kaj je vaša volja? Od ktere strani pridete?“

„„Pokolpjani smo, in prišli smo se potožit Bogu in Vam, svetli vojvoda, da nemški vitezi so včeraj spet plenili v Tvoji zemlji. Grad starega kneza Branimira je zapalil nemški grof Thegan, in mu ukradel ljubo hčerko — diko starega kneza — ktera je lepša kakor svetla danica. Pomagaj nam, privoli nam, da smemo brusiti kose, in nje kazniti za to zlobo““.

„Poterpite še malo junaci, kadar bode zapéla kukavica, verujte mi, da so njihove pleča že občutile meč horvatski“, poteši narod vojvoda Ljudevit.

Ljudstvo se podá na svoj dom, in svetli vojvoda še piše oni dan pismo do nemškega cesarja, naj ga, ker ničesar ni storil za zderžanje mira in ni konca napravil grozovitnemu vladanju Kadolausa, na bojnem polji počaka, ko junak junaka.

4. V poletji 819 stoji na primorskem polji silna vojska. Sulice se bliskajo podnevi, kakor zvezdice ponoči, in kadar solnce se je skrilo za planine, se po bližnjih gorah zasvetijo žareči ognji.

Na sredini polja stoji beli šator horvatskega vojvoda, in okoli njega stojijo hrabri knezi in župani.

„Tukaj je počakajmo“, — reče vojvoda Ljudevit. — „Horvati so dobri jahači, in le s konjištvom bodemo premagali svoje vrage. Vsaki naj bode lev na svojem mestu in „sloboda“ naše geslo“.

Na Vidovo leta 819 je solnce čisto kervavo priplavalo na obnebje. — Vse je bilo preplašeno. — Od zapada sem po cesti, ktera iz Tersta derži, se je gibala nemška vojska, ktero je cesar iz Italije poslal, naj pokori pravicoljubeče Horvate.

„Sloboda! sloboda!“ zadoni po širokem polji in hrabri Horvati planejo kakor gladni levi na sovražnike. Začne se kervav boj, in pervlje, kakor se je solnce bilo poslovilo, so Horvati stali kot zmagovavci na primorskem polji. Duhovniki so peli pred altari zahvalne pesmi, in narod je krikal in vikal celo noč: „Slava vitežkemu vojvodu Ljudevitu!“

II.

1. „Mercine, mercine horvatske!“ — tako je klel mejni grof friulski Kadolaus v svoji dvorani v Čedadu. V bedro mu je bila zaletela sulica horvatskega junaka v poslednji vojski, ktere je on bil poveljnik — in hudo je skelela rana.

„Hu, kako me zebe! Odejte me, odejte — ali ne — ne — denite preč odejo — prevroče mi je“ — tako je blodil — že smerti blizo — ranjeni grof Kadolaus. Petelin zapoje v bližnjem hlevu. „Zakolite mi žival, da se mi ne bode posmehovala — pa čakaj, čakaj horvatska derhal, ko ozdravim, bom ti nasadil velik vert samih visokih vešal“.

Solnce spet pomoli svojo rumeno ličice — Kadolaus pa izpusti svojo dušico.

V Čedadu pojejo celi dan po cerkvah žalostne pesmi, in drugi dan nesejo sjajni vitezi polomljene kosti mogočnega,

*) Iz Vodnikovega „Spomenika“ za pokušnjo.

prevzetnega mejnega grofa friulskega — v hladno krilo matere černe zemlje.

Cesar postavi na mesto Kadolausa za mejnega grofa — Baldericha.

V staroslavni Sisek prileti glas, da je Kadolaus umerl. Svetli vojvoda dá na turen belo zastavo obesiti in glasnik oznanuje po mestu Horvatom veselo vest.

Narod pleše na zeleni trati svoj radostni ples — in evo! svetlega vojvoda med njimi.

„Sedaj ni treba mirovati“, zakriči na glas, „sedaj je lepa priložnost uloviti nemškega volka, hajd junaci na konje, pokličite černo vojsko, trobite na ves glas v mêdene roge, in kličite: „Lov je na nemškega volka“.

Po teh besedah odide Ljudevit sopet v svojo palačo.

Po vseh krajih vojvodine horvatske se razširjuje bojni glas, in mladi in stari junaci prijašejo v staroslavni Sisek.

Vojvoda Ljudevit stopi na čelo velike vojske, in jo pelja proti Dravi.

Friulski grof zezve za ta povzdig, in kakor blisk leti s silno vojsko čez Belak na petovsko polje.

Kervava vojska se je začela, al sedaj Horvatom ni poslužila sreča, mogli so čez mejo nazaj pobegniti.

2. „Kukavica, kukavica, izdajica, nezvesti sin horvatske matere, da bi te blisk iz modrega neba zadel“ — tako se ljuti v svoji sobani vojvoda Ljudevit.

Pred vratami stoji zvesti knez Jaropluk in posluša jadnega vojvoda.

„Nevem ali bi stopil v sobo — kaj vendar vojvoda muči — kaj vendar mu kole čversto dušo? — hočem v sobo — naj se razljuti, kakor hoče — saj mene pozna — saj vé, da nima zvestejšega junaka od mene“. — Tako pregovarja knez Jaropluk sam seboj, in ter stopi v sobo vojvodovo.

„Oprostite, svetla krona, da sem se podstopil — rad bi vedil, kaj Vašo dušo moti, in Vaše serce žali“.

„„Dobro došel, Jaropluk, imam ti žalostne novice povedati. Stara naša dedšina — izdajstvo, nesloga, in kakor se vse ti gadi velijo, niso še zginili. Čuj — sosed moj vojvoda Porina je potegnil z nemškim cesarjem, brez dvombe mu je mojo krono obljubil, al goljufat se hoče — on ne pozna kukavih Nemcov““.

„„Porina, taj častilakomež se pripravlja proti meni na vojsko; ravno mi je poslal po verlem glasniku to žalostno vest knez Radoslav, in mi piše, naj bomo pripravljeni. Skerbi ali moja draga duša, da soseda pošteno sprimemo — težko mi je, ali ne morem inači — nisem jaz kriv, ako se bode bratinska kri prelivala“.

Jaropluk pošlje glas vsem knezom in županom, kteri so z žalostnim sercom sprejeli vest o bratinskem boji. — Bili so se z Porinom tudi združili hrabri Kučevani.

Porina privleče svojo vojsko do Pokolpskega. Blizo pri otoku Kolpe v Savo so postavili svoj tabor hrabri Kučevani.

Proti večeru se prikaže pevec visoke rasti v taboru Kučevanov, in začne vlačiti svetli ločec po glasnih strunah. Niso še takošnega goslarja Kučevani slišali. Ko je vse polno sveta okoli njega bilo, začne pevec prepevati:

Bila sta na Kleku bela ptiča, —
Bela ptiča mila dva goloba, —
Ljubila se, ko sorodna brata, —
Zobala oba iz edne sklede, —
Pijala oba iz edne ročke. —
Sadaj pride černi goljuf gavran,
In grohoče k ednemu golobu:
„Bratec dragi, pusti bratca tvôga,
Pojdi z menoj ta k mogočnem orlu,
On ti hoče dati svojo hčerko,
Lepo hčerko — ptičico orlico;
Ter boš ž njim vred ti kraljeval tudi
Ptičji svet, in velke časti vžival“.
Išel golob gavranu verječi,
Ali ne postane carskim svakom,
Temoč služi orlu za pečenko.
Ni to bila bela dva goloba,
Več sta bila svetla dva vojvoda,
Ljudevit vojvoda u vek slavni, —
Ter Porina vojvod u vek slavni, —
Oba brata, sebi pomočnika
Proti vsakem ptujem sovražniku.
Pride Nemec in Porini reče:
„Pusti Ljudevita, pojdi z menoj,
Hočem tebe peljati k cesarji,
On ti bode dal ljubljeno hčerko,
Ti boš nosil svetlo slavno krono“.
Ali, kakor golob bil pečenka orlu,
Tako bo Porina rob cesarja.

Te verstice zapevši se skrije v mračni temi vilovitī pevec. Kučevani preudarjajo zmisel pesmice, in za belo zoro zapustijo Porino, — vrativši se v svojo domovino.

Brez mnogega prelivanja kervi je Ljudevit nesrečnega Porina spodil nazaj v njegovo deželo.

(Konec sledí.)

Čertice iz dnevnika.

Spisal A. K. Cestnikov.

III.

Slovenska „Pratika“ in pa horvaški „Šoštar“.

Ko pridem v Zagrebu nekega dne v štacuno enega tamošnih knjigoteržcov, najdem notri tri prav dobro oblečene Štajarce, ki so se ravno pravdali s knjigoteržcom. Se ve da sem poslušal, v kakošno pravdo so zapleteni moji rojaci. Po besedi sem jih kmali spoznal, da so iz okolice rogaške doma, in tudi sem zvedil, da so prišli po koruze v Zagreb. Eden izmed njih je celó bič seboj nosil, pa je bil tudi najhuji. Hotel je „kranjsko Pratiko“ imeti, naj veljá kar hoče; knjigar pa mu je ni mogel dati, kajti je imel ni.

„Pa kaj bo, če „Pratike“ ne dobim!“ zareží serdito mož ter udari z nogo ob tla, da se vse trese. — „Kupite si „Šoštarja“, ga zaverne knjigar ter mu podá horvaško pratiko, kteri je ime „Zagrebački Šoštar“. — „Šoštar! — kaj bom s „Šoštarjem“, ki ni za nič“ — mu seže Štajarc v besedo. „Zakaj ni za nič? Samo poglejte, da ima ravno take svetnike kakor vaša „Pratika“ — mu reče knjigar. „Svetniki so res pravi, pa kje so šternkukarji?“ — ga zaverne Štajarc, in nasmeja se, kakor da bi bil s tem vprašanjem knjigarja pod koš spravil. — „Kaj vam je treba šternkukarjev?“ — vpraša nekako zdražen knjigar. — „Kaj nam treba šternkukarjev? — neumno vprašanje! Kaj pri vas na Horvaškem šoštarji gledajo na zvezde, da bi zvedili, kakošno bo vreme v prihodnjem letu?“ — mu odvrati porugljivo kmet.

„Marko! — pravi tovarš, ki je dosedaj skerbno pregledoval „Šoštarja“ — poglej, danes kaže tukaj sneg, pa tako lepo solnce sije!“ — „Pusti, Luka, „Šoštarja“, — pravi Marko — saj veš, da Horvat laže“. — „Kranjec pa resnice ne govori“ — poprime hitro knjigar besedo. „Kaj pa še — zagromi Marko na-nj — mar ne vem, da je lani na Jernejev dan „Pratika“ prav kazala, ko smo bili v Rogatcu na sejmu!“ — „Pa vendar tudi „Pratika“ ne kaže vselej prav“ — se oglasi Luka; al skoro se je Marku zameril, ki ga hudo pogleda in reče: „Se ve da ne kaže vselej prav ravno za te ali za me, pa prav le kaže; ako pri nas ne gré dež, kadar ga „Pratika“ kaže, gré gotovo na Kranjskem ali na Koroškem ali na Turškem ali pa še kje drugod na onem svetu pod nami“. — „Glejte, glejte oče! sv. Jožef, je černa namalan, pa mora rudeč biti“ — pravi tretji tovarš, ki je bil Markov sin. „Jezik za zobe, če ne veš kaj govoriš“ — zareži Marko nad njim — „mar nisi vidil, kako so lani Horvatje za Sotlo derva cepali na dan sv. Jožefa, ko si ti lepo praznoval, in kako so Horvatje praznovali dan sv. Štefana kralja, ko si ti na podu pšenico mlatil!“ — „Kaj se kregaš — reče Luka — kupi si kar si že koli misliš; potem gremo; meni se mudi“. — „No, pa koliko hočete za vašega „Šoštarja?“ — popraša

poslednjič Marko knjigarja. „8 krajcarjev“ — je bil odgovor. „8 krajcarjev!“ — se začudijo vsi trije. — „Pratika je desetkrat bolja, pa jo dobimo za 7 krajcarjev!“ — „Veš kaj Marko! — pravi Luka — kupiva si nemški kolendar, pa pustiva Horvate na miru“. — „Boljše bo“ — reče zadovoljno Marko — potem pa si kupi vsak svoj „Bauernkalender“.

„To je bil sejm! govori Marko medpotoma ter se praska za ušesi — pa vendar nisem dobil, česar sem hotel; tega nemškega norca bi si bil lahko doma kupil, nikar da sem prišel v Zagreb po-nj“. — „Kaj mi le bo baba rekla“ — sem še slišal Lukeža godernjati, potem pa so odšli naši kupci v gostivnico k černemu slonu v savsko ulico, kjer so njih vozovi bili in pa konji.

Tako le se nam godi, sem si mislil; pa kdo nam more pomoči, če si sami nočemo? Naši knjigoteržci, pravimo, so krivi, da se tako malo slovenskih bukev prodá. Je li to res? Kdo more terditi dá? Ko bi le bilo dosti kupcov, gotovo bi se tudi bukve dobivale v Zagrebu kakor v Terstu. Al kaj pomaga, če založnik slovenskih bukev pošlje nekoliko iztisov v Zagreb? Nazaj jih dobi! Ali bo kedaj boljše kakor je sedaj, Bog vé. Slabeje saj ne bo, ker je že zdaj dosti slabo. Gosp. Jože Drobnič je bil prestavil enkrat v „Slovenskem Prijatlu“ ilirsko pričico „Traži a dat će ti“. Ker pa nimam slovenske prestave pri rokah, naj podam tukaj le zadnje verstice v originalu:

Od to doba *) (znajte) ima
Niemac kesu svagda punu,
Latin robe u štacunu,
Holi Madžar s Hambarima
Žitom puna sva dvorišta,
A Slovenac? — nejma ništa.

Poletni večer.

Ko silna podnevna vročina jenjuje,
Ko vetric večerni prijetno pihlja,
Ko solnčinih žarkov že moč omaguje,
Drugam ko ogrevat se ono ravná:
Sledim na zelene goričice travi,
In radostin čudim se celi naravi.

Tam pelje po cesti na vozu pšenice
Se hlapec, ter z bičem pokaje močno,
Si zmiraj prepeva glasno veselice,
Da z bližnjega gaja odmeva lepo.
Za vozom pa vrabci ferfraje skakljajo,
Si zern nabiraje veselje imajo.

Zdaj čujem prepevat od daleč žanjice
Večernico lepo na poti damó,
Presilne vročine ni belo jim lice:
Od jutra do večera delale so.
Pa kakor zaslišijo „Marijo“ zvoniti,
Omolknejo vse in začnejo moliti.

Iz paše se vrača živina goveja,
Veselo prepeva pastirček za njo,
Tako da veselja serce se mu smeja,
Ko žene živinco na bistro vodo:
Napaja in pije in žvižga in poje,
In vedno tako se raduje po svoje.

Kak sladko prepevajo tički po logu,
Kak pač ljubeznjivo mi slavček drobí,
Kak slavo skazujejo svojemu Bogu,
Ki jih in mladiče dobrotno živi.
Škerjanček spustí se v zrak žvergoljaje
Zgubi se v višave milo prepevaje.

Glej! že je za gore se solnčice skrilo,
Več kamba ne žuli voliča hudó,
Že jela svetiti je lunica milo,
Že kinčijo zvezdice jasno nebó —
Že vtihnilo je, kar čez dan je veršelo,
Potihnilo vse, kar veselo je pelo.

Kje najde se človek, ki danes žaluje?
Ko kinči naravo najlepši nam kras,
Ko vse, kar živi, se nebeško raduje,
Ko čuje povsod se veseli le glas.
„Raduj se v meni, o duša! veseli
Se, dokler telo je v prijazni deželi“.

Pivčan.

*) To je, od časa, ko sta Bog in pa sv. Peter hodila po svetu. Prišla sta bila namreč najpopred k nemškemu kmetu, ter sta ga prosila za večerjo in stanovališče. Nemec jima postreže; potem pa, ko sta ga pri odhodu vprašala za dolg, tirja polno mošnjo dnarjev. Potem gresta k Latinu (Lahu). Postreže jima s polento, ter tirja pri njunem odhodu polno štacuno blaga. Madžar je zahteval polne zaloge žita, Slovenec pa — —

A Slovenac duša čista
Kaže odmah: Bratjo ništa!

Pis.

Dopisi.

Od sv. Trojice na Štaj. 28. julija. — Bodi Bogu milo! pri nas je tudi taka suša, da žuga vse zgoreti; ako še ta teden deža ne bo, ne bomo imeli ne ajdine, ne repe, ne korenja, pa tudi ne koruze ne graha (fižola) nič. Krompir in grah so červi snedli, ker jih je taka sila v zemlji, da jih nobeden ne pomni kadaj toliko. Ako orješ, se ti valé, kakor da bi beli bob sejal na njivo. Kaj bo iz tega! — Pšenica in rež je pri nas bolj slaba kakor dobra, ker je bila polegnína. Bob je velik zrastel, pa je drobán. Čeriček že en teden popeva; grojzdje se že tam in tù mehča. Vino se še dobi pri nas štertinjak od 40 do 50 gold. nov. dn.; pšenica je po 4 gold. mernik. Živina ne bo draga, ker otave pri nas čisto nič ne bo. Oh, letos bo huda! Ker so svitli cesar po razglasu od 15. t. m. naznanili, da je mir sklenjen, smo jim mi v zahvalo v pisemcu slovensko pesem poslali. — Na Slatini (Sauerbrunn) ni bilo izperva skor nič gospôde, pa zdaj, ko je mir sklenjen, se jih je naenkrat toliko pripeljalo, da jim stanovališč primanjkuje. V jutro in zvečer vidiš po Slatini vse polno gospôde vsake baže mergoleti. Kam pride voda, ki jo tù popijo, je sicer vsakemu dobro znano; radi pa bi vedili, ali pride bogastvo, ki ga tolsti trebuhi tù popušajo, tudi kmetijstvu v pravi prid? Škoda, če ne! — V pondeljek je strela v cerkev „Marija-trošt“ pri Žitolah udarila. Bila je ravno Božja služba, ker so s procesijo iz Makol prišli dežja prosit; dva možaka je ubila, več ženskam je obleko stergala, pa najbolj je čabov na čevljah iskala. Magnet je sicer na cerkvi, al drot se je bil pokvaril. Naj bi se na take rečí povsod dobro pazilo! Magnet vleče strelo na-se, — pa železni drot mora biti v dobrem stanu, da jo varno odpelje in pelje v tla.

Janez Žurman, župan.

Iz Št. Pavla pri Preboldu na Štaj. 28. julija. A. P. — Dvakrat nas je v tem mescu ogenj silno prestrašil. 9. dan t. m. ravno opoldne je v Šešici 5 poslopij pogorelo. Cela vas, ki šteje čez 30 hiš, je bila v veliki nevarnosti; le hitra pomoč domačih in bližnjih srenj, posebno iz Št. Petra in Žavskega terga, ki so z gasivnicami prihitele, je silni plamen zaterla. — 19. dan t. m. se ravno taka nesreča primeri v Kapli vasi; ob štirih popoldne nam cerkvenik z zvonika bližnji ogenj okliče. Sosodje so bili hipoma na nogah; od vseh krajev začnejo ljudje vkup hruti; vodja bližnje fabrike sam se vsede na gasivnico in z blizo 200 delavci, vsak s svojim camparjem, kakor pri nas gasivnemu orodju pravijo, priteče na pomoč, ktero so nam tudi od vseh bližnjih krajev skazali; še celó iz daljnega Vranskega so gospodje uradniki gasivnico pripeljali, s ktero so nam neutrudljivo in umno pomagali; tudi ondašnji žandarji so bili kmalo pri rokah. Mali otročiči, viditi gorečega petelina po strehah skakati, začnejo moliti, odrašeni pa nosijo vodo kakor pridne mravlje, in tako smo z Božjo pomočjo bližnje hiše čudovitno oteli. Štirih kmetov pohištva s ternenom je ogenj vpepelil; škoda znaša čez 10,000 gld. *) Želeli bi, da bi gasivne posodbe (camparje)

*) Radi bi bili tudi zvedili: ali imajo pogorelci svoje pohištva pri kteri asekuracii zavarovane, da bi vedili, ali so naši ljubi

pri vsaki hiši imeli; sej smo z lastnimi očmi vidili, kako dobro so nam služile; tudi si vsak reven kmetič nektere lahko napravi, ker stroškov ne prizadenejo velicih, zoper ogenj so pa velika pomoč.

Iz sv. Višarij na Koroškem 26. julija. — Kakor so „Novice“ že lansko leto oznanile, se bode prihodnje leto pri nas petstoletna obletnica Božjega pota na sv. Višarjah obhajala. Priprave se že letos pridno delajo; turn in cerkev sta zunaj že popravljena in pobeljena, cerkev od znotraj bo omalana in v obče zlepšana; pot, ki pelje od Trebiža na sv. Višarje, bo popravljen; križi, kteri ob poti stojé, bodo obnovljeni. In da bo tudi za romarje več prostora, bo ena hiša za eno nadstropje povišana in osem novih izb več se bode napravilo. Pa smo imeli k temu tudi lepega vremena, kakoršnega že dolgo let na sv. Višarjih ne pomnijo. Druge leta je bila največja toplota 16° R.; letos pa smo je imeli skoz nekoliko dni 17°, in 4. julija je toplota dosegla zlo 20°. Res nenavadna vročina, ako pomislimo, da naša gora 5400′ nad morsko ravnino stojí. Pa vendar vkljub lepemu vremenu je bil letos naš Božji pot dozdaj proti drugim letom le malo obiskan, — posebno iz daljnih krajev se romarji pogrešajo. Krivi tega so lažnjivi govori, ki so med ljudstvom raztrošeni. Tako smo dobili iz Štajarskega te dní pismo, v kterem nas prašajo: ali je to res, da so poti pri nas nevarni. Pripovedujejo si tam namreč, da se v našem kraji okoli 400 laških begúnov in mnogih druzih tolovajev potikuje, kteri tukaj pot nevaren delajo. Prašajo nas dalje v tem pismu: ali bi se romarji odtod dro mogli brez nevarnosti na pot podati. Na to damo odgovor, da vse te govorice so zlagane; naši kraji so ostali varni, kakor so nekdaj bili; od begúnov in tolovajev nismo tù slišali nič, — le čudili smo se, kako se taki lažnjivi govori razširjati morejo. Povemo tedaj vsem, kteri na sv. Višarje priti želijo, da vse te govorice so prazne in bose, in da pridejo take laží večidel od takih ljudí, kterim so Božji poti le sol v očeh. — Povedati moremo, da bojo, kakor se sliši, naš ljubljeni knezoškof Valentin, kteri zdaj po škofii potujejo in povsod pri dekanatih duhovne shode napravljajo, k nam v Kanaljsko dolino v sredi prihodnjega mesca prišli in da berž ko ne bojo tudi sv. Višarje obiskali; serčno se jih že veselimo. — H koncu moram opomniti še ene nezgode, ktera nas je zadela na sv. Jakoba dan. Kakor sem zgorej omenil, je bila pri nas nenavadna toplota; silna suša je v dolini njivam in senožetim žugala — kar smo te dni zaželjnega dežja dobili; al prišel je z gromom in bliskom. V pondeljek 25. julija je bila na sv. Višarjih ob 10 uri maša. Maša je bila že končana, duhovni so imeli ravno od altarja iti, kar strela v cerkev udari. Jaz sem bil tačas v sakristii, kjer sem sedé iz molitvenih bukve bral; nisem vidil ne bliska, ne slišal groma, — kar mahoma čutim, da stojim na levi nogi in da me v pravi nogi, s ktero sem se zida tišal, nekaj pika; tudi bukve so mi z rok padle; v pervem hipu sem mislil, da mi slabo prihaja; še le ko hrup v cerkvi slišim, se mi zdi, da je kaj druzega. Vsi, ki so bili v cerkvi, so vidili hipoma altar močno razsvetljen, potem še le so slišali strašno zagermeti. Vsi smo bili za trenutek omamljeni, pa nesreče se nič ni zgodilo; le neko majhno pikanje smo občutili v nogah, kakor da bi mravlje po njih lezle. Pa čez nekoliko minut je bilo spet vse dobro. Mašnika, gosp. Močnik-a, kteri so bili pri altarji, je strela od altarja nazaj potisnila; tudi oni so bili nekoliko omamljeni, pa škode niso nobene terpeli. Hvalili smo Boga, da nas je velike nesreče obvaroval, in bili smo veseli, da so strelozvodi v dobrem stanu bili. Tako se ne more nesreča tako lahko zgoditi. Ko so prečastiti Žabniški gosp. tehant Kulnik od te nezgode slišali, so berž nekega zvedenega moža k nam na goro poslali, da je strelozvode pregledal, al niso škode terpeli, in ako bi treba bilo, da bi jih bil popravil. Pa mož je vse v dobrem stanu našel. Vendar varnosti ni nikoli preveč. Fr. Fresl.

Iz Ljubljane. Ljubljanska hranilnica (šparkasa) je 23. dan t. m. razglasila svojo rajtengo od perve polovice tega leta, to je, od novega leta do konca mesca rožnika. Iz te rajtenge se vidi, da je v tem pol letu 2364 ljudí v hranilnici naložilo 259,233 gold., 3090 ljudém pa je hranilnica na kapitalu in činži nazaj plačala 358,397 gold. 38 krajc. Celo premoženje, ki je v njenem gospodarstvu bilo, je zneslo na koncu tega pervega pol leta 2 milijona in 828,858 gold. in 54 kr., — na koncu lanskega leta pa 2 milijona in 876,483 gold. 94 kr. nov. dn. Ta rajtenga tedaj očitno razodeva tisti strah, kterega so letos nekteri plašni ljudje imeli, misleči, da zdaj in zdaj bo hranilnica na kant prišla in da bo zgubil svoj dnar, kdor ga kaj v hranilnici ima. Kako neumen je bil ta strah, sedaj vsak spozná, ko vidi, da hranilnica še zmiraj na tistih terdnih nogah stojí kakor je pred stala in da ima dnarja na kupe, zakaj iz očitno položene rajtenge se vidi, da je imela konec unega mesca 168,409 gld. 69 kr. gotovega dnarja v kasi; večino vsega druzega premoženja ima varno naloženo na posestvih; nekoliko ga ima tudi v obligacijah; nje lastno premoženje znaša 216,719 gold. 18 kr. Zdaj še le spoznajo plašni ljudje, ki so prileteli po svoj dnar v hranilnico, da niso prav storili, ker jim je nazaj vzeti dnar mertev ležal ali pa so ga kam drugam posodili, kjer ga ne bojo lahko nazaj dobili, — al prepozno je zdaj, se praskati za ušesi! Morebiti bo pa ta skušnja drugikrat ljudém dober izgled, da ne bojo neumnim govoricam verjeli, in bojo hranilnici izročeni dnar mirno v hranilnici pustili? Težko da! Kakor hitro jih bo spet kdo nalagal, mu bojo verjeli bolj ko svetemu pismu in bojo dirjali v hranilnico, kakor da bi jim za petami gorelo. Neumnost bo ostala na svetu, dokler bo kaj ljudí na njem! — Vodstvo dunajsko-teržaške železnice je razglasilo, da 25. dan p. m. grejo vozovi za ljudí spet dvakrat na dan iz Dunaja v Terst in iz Tersta na Dunaj.

Iz Ljubljane. Kakor na Primorsko, tako pride tudi na Krajnsko, Koroško in en del Štajarskega tako imenovana perva cesarska armada, ktera je začela 29. dan preteklega mesca iz Laškega marširati in se bo do konca tega mesca v ravno imenovanih deželah uselila, — za kako dolgo, ne vémo. Na Krajnsko pride v vsem skupaj 27,748 mož in 7077 kónj, od kterih spade na samo mesto ljubljansko 2102 mož in 453 kónj. Od najvišjih poveljstev (komand) pride v Ljubljano: armadno, armadno-kerdelno, divizijno in brigadno komando. Razun teh pride eno divizijno in eno brigadno kokando v Višnjo goro, — v Krajn, Novomesto in Postojno pa pride povsod 1 brigadno komando. Sicer pa bo stanovanje armade po naši deželi, kakor smo za gotovo zvedili, tako-le razdeljeno: V Ljubljano in okolico njeno pride, razun tistih armadnih oddelkov, kteri so pridruženi višjemu armadnemu poveljstvu, še 1 batalijon lovcov, 1 regiment pešcev in pa 1 baterija z 8 kanonami; — v Krajn in njegovo okolico, potem v Radolico, Jesenice in Teržeč pride tudi 1 balijon lovcov, 1 regiment pešcev in pa 1 baterija z 8 kanonami; — v Postojno, Planino, Cerknico in Lož ravno toliko; pa tudi v Novomesto, Kostanjevico, Kerško, Ravne in Metliko toliko; in ravno toliko še v Višnjo goro, Litijo, Trebno, Žužemberg, Turjak in Ribnico. Po tem takem v vse tiste kraje, v kterih se bo skupaj naselil 1 batalijon lovcov, 1 regiment pešcev in pa 1 baterija, pride okoli 6000 mož in čez 200 kónj. Na Verhniko, v Loko, Kamnik in Dol

sosedje na Štajarskem kaj skerbnejši v tem, kakor naši rojaki na Krajnskem, kjer le pregostoma slišimo od takih nesreč, od zavarovanih pa premalo. Kdor hišo ima, pa ni zavarovan, nosi pečat na čelu, da ni vreden biti hišen gospodar! Vred.

pride 1 regiment konjikov, to je, blizo 2000 mož in okoli 1700 konj, — 9 baterij, vsaka z 8 kanonami, pride med Krajn, Preddvor, Moste in Smlednik, med Černuče in Št. Vid; vsaka baterija šteje okoli 200 mož in okoli 140 kónj. Da se v Ljubljani ne nabaše preveč armade, se bojo njene kerdela razdelili najprej po deželi; ljubljanska množica pride okoli 20. t. m.

Iz Ljubljane. Gospod minister bogočastja in nauka je po nasvetu škofijskega konsistorija gospod dr. Janeza Gogala in pa gospod Jož. Marna za gimnazijalna kateheta izvolil. — Gimnazijalne in realne šole so sklenile letošnje šolsko leto v saboto, mestna ljudska šola pri sv. Jakobu pa že več tednov pred, ker so v reduti, kjer je ta šola, vojaško bolnišnico napravili; nunske šole so se zaperle včeraj, glavne ljudske šole pa se bojo končale še le 6. t. m.; še le prihodnji mesec se bo končala živinozdravilska šola, v vseh Svetih pa, tedaj najzadnja, kmetijska šola.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Laškega. Dokler ne bojo homatije na Laškem popolnoma poravnane, bomo stavili na čêlo našega „novičarja“ novíce, ki zadevajo laške dežele, kamor se še zmiraj najbolj obrača pazljivost celega sveta. Danes povemo, da 30. dan preteklega mesca bi se bili imeli pooblastenci avstrijanske, francozke in sardinske vlade v Zürich-u sniti, da bi na podlagi Villafranških dogovorov popolnoma dognali mirno spravo; pa je moglo že kaj vmes priti, da se niso, in berž ko ne je shod zatega voljo odložen, ker ste si angležka in francozka vlada zlo navskriž. Komaj je mir na eni strani, se začne razpor na drugi. Kakor se zdolej v stavku iz Londona bere, so strune med angležko in francozko vlado zlo napete. Kako se bo razpor poravnal, še ne vemo; upamo pa vendar, da se bo; Napoleon je prebrisana glava in bo kakor koli potolažil tudi Angleže, čeravno zdaj zlo godernajo. — Kako pa stojé zdaj rečí na Laškem? V vojvodini toskanski, modeneški in parmezanski se čedalje več glasov sliši, da nočejo svojih prejšnih vladarjev, ampak da hočejo zedinjeni biti s Sardinijo. V Toskani se je velika večina županij tako oglasila. Ravno taka je v Modeni, kjer možki in ženske žugajo, z otroci in vsem kar imajo, raji domačijo zapustiti in se preseliti v Sardinijo, kakor ostati pod prejšno vlado; — tako zlo sovraži Lah vladarje nemškega rodú. Da pa jim ne bo ta obveljala, poterjujejo druge novice, ktere pravijo, da francozka in avstrijanska vlada ste si v tem ene misli, da se bota odstavljena vojvoda spet vernila v svoje dežele in tako tudi vojvodinja parmezanska. Sardinija razun Lombardije ne bo nič druzega več dobila. Sv. oče papež so se premislili in bojo tudi stopili v zvezo italijansko s častjo njenega predsednika, prava predsednika pa bota nek sardinski in napolitanski, zdaj ta, zdaj uni. Govori se, da je cesar Napoleon že izdelal osnovo nove italijanske zveze po stroji „nemškega bunda“. Če bo v „italijanski zvezi“ tudi tolika edinost kakor je v „nemškem bundu“, ne bo dosti kruha iz te moke. Berž ko bojo nastopili laški vladarji zvezno vlado, bojo nek oznanili popravo svojega vladarstva in ustanovljenje konštitucijne vladije; papeževa deželna vlada bo mogla duhovne vladnike posloviti in namesto njih svetne uradnike postaviti. Vse to se že kot gotov sklep po vseh časnikih bere, — vendar dokler ne bo zbora v Zürich-u, se ne more nič gotovega reči, in morebiti pride po Zürhiškem zboru še kongres vseh velikih vladarjev, kterega cesar Napoleon želí, od kterega pa Angleži tako dolgo nič vediti nočejo, dokler ne bo zbor v Zürich-u pokazal: kaj bi imel veliki kongres opraviti. — Od Garibaldi-ta se sliši, da leží za putiko bolán v Loveri poleg Iseoškega otoka, da hoče le do konca Zürhiškega zbora v svoji službi zvest ostati. Unidan je bil pri vojskovodju sardinskemu Lamarmora v Brešii; dolgo se je ž njim pogovarjal in nazadnje mu nasvetoval, naj se vsi Italijani oborožijo in velika italijanska armada napravi.

Iz Dunaja. Vradni dunajski časnik „Wien. Zeitg.“ je 31. dan p. m. razglasil pismo, ki so ga presvitli cesar 28. julija iz Laksenburga pisali gospodu ministru notranjih oprav, v kterem naštevajo vse darove, ki so jih ljudstva avstrijanskega cesarstva vseh stanov tako obilo dale za vojskine potrebe, po kterih se je nabralo veliko dnarja, so se osnovale kerdela prostovoljcov, brez vseh težav nakupovali konji, postregli ranjeni vojaki itd. Radodarnost taka — pravijo cesar — me je v serce ganila. „Zato se za te brezštevilne znamenja pravega domoljubja, ki mi nikoli iz spomina zginile ne bodo, vsem serčno zahvaljujem, posebno pa zvestim svojim Dunajčanom, ki so bili lep izgled drugim“.

— Po ministerskem razpisu morejo ne le gimnazijalni učniki in vodji, temuč tudi šolski svetovavci, ako so poprej gimnazijalni učniki bili, po tridesetletni službi s celo svojo plačo v penzijon iti.

— Ministerstvo nauka je določilo, da se učnikom tako imenovanih postranskih naukov na gimnazijah plača za te nauke ne sme iz nobene javne kase plačevati, ampak učenci sami jo imajo zložiti.

— Sliši se, da se bo zdaj nemudoma začelo izdelovanje nekterih železnic, ktere bi bile imele že davnej dodelane biti; pred vsemi drugimi pridejo, kakor „Allgem. Zeitg.“ piše, na versto: železnica iz Nabrezine v Kasarso, zvezna železnica med zahodnjo in južno, železnica iz Linca v Salcburg, in iz Marburga do Kaniže.

— Pravijo, da prostovoljcom, ki so udinjani za vojake, dokler bo vojska terpela, in ki so za prave vojake pripravni, se bode na voljo dalo: ali hočejo stopiti v armado, ali pa zapustiti službo, ko bode mir popolnoma sklenjen. Tisti, ki hočejo vojaki ostati, se bojo djali v lovske batalijone.

Iz Benetk. Po cesarskem sklepu od 13. julija se imate dve nove sorti papirnatega dnarja „vaglia“ imenovanega napraviti: po pet gold. in po goldinarji.

Iz Ogerskega 26. julija. V več krajih so tiste kobilice, ktere v velikih trumah letajo iz dežele v deželo, spet letos začele veliko škodo delati polju. Že lani se je prikazalo toliko teh požeruhov, da je gosposka ukazala mnogim občinam (srenjam), naj pridno pokončujejo to škodljivo žival in pa njeno zalego (jajčica), in res so od porcijunkule do sv. Mihela tako pridni bili, da so čez 1509 vagánov kobilic in 87 vagánov jajc nabrali in v globokih jamah pokončali. Čeravno so jih s tem zaterli sila veliko in se obvarovali še večje škode, je vendar tega merčesa letošnja spomlad toliko izlegla, da jih je v več krajih vse černo; na večer se vzdignejo silne trume in kakor siva megla pokrijejo zemljo kamor pridejo. Dozdaj so si izberali ti požeruhi posebno koruzo in čez eno noč postrigle polje tako, da so le še kratki štori drugo jutro kazali, kje je včeraj še plodno koruzoviše bilo. Ako bote prihodnja zima in spomlad ti živali spet tako ugodne, ne vemo, kaj bo!

— V Sopkovcu, neki vasi Zemplinskega komitata, je 9. dan p. m. tik cerkve volk 7 let staro deklice napadel in zadavil, preden so ubogemu revčetu prišli ljudje na pomoč. Če le merha ni bila stekla?

Iz Zemuna 17. julija. — 12. dan julija imajo kristjani bosniški s kristjani serbskimi vsako leto po stari navadi shod na serbski zemlji. Letos se jim je pripetila grozna nesreča. 12. julija opoldne se podá 55 Bosnjakov blizo Rača v čolnu čez Drino v Serbijo. Že so bili blizo serbskega brega, kar po nemarnosti brodnika

prileti na neko drevo, ki je v vodi ležalo; čoln se prekucne in vseh 55 oseb pade v derečo vodo; le 20 jih je znalo plavati in se rešilo potopa; vsi drugi so žalostno smert storili v Drini.

Iz Serbije. Iz Belega grada. Slišali smo, da je turška vlada na besedo angležkega poslanca Bulwersa terjala, naj se pokopani Vučić izkoplje in njegovo telo po zdravnikih preiše, ker tù in tam so zagnali sum, da je bil v ječi zavdan. Knez Miloš tega ni dovolil.

Iz Rusije 26. julija. Petrogradski časniki razglašajo pogodbo, ki jo je rusovska vlada z kitajsko v Peking-u sklenila; pogodbeno pismo šteje 12 členov, med kterimi je tudi ta, da bojo kristijanski misijonarji varniši v Kini.

Iz rimskih dežel. Iz Bolonje se piše, da je rimska vlada postavne bukve rajncega Napoleona (code Napoleon) po vseh svojih deželah kot zakonik upeljala.

Iz Švajce. Košut je te dni s svojo rodovino prišel v Genf.

Iz Nemškega. Iz Berolina kažejo vsi časniki, da zagovarjanja, zakaj pruska vlada ni avstrijanski na Laškem pomagala, še ni konca ne kraja. V Hanovru se razodevajo glasi v prid nemško-narodnim zadevam in za prenaredbo nemške zveze. Vladni hanoveranski časnik očituje zdaj nemško politiko pruske vlade, da je zdražila Nemce in podpihala prekucijne namere nemškega ljudstva.

Iz Francozkega. „Moniteur“ od 28. julija razglaša imenitno novíco, da je cesar Napoleon sklenil, kmali kmali svojo armado na suhem in morji zmanjšati. Vladni časniki so grozno hudi, da silne priprave za vojsko, ki jih angležka vlada na morji dela, francozko vlado silijo k enakim pripravam. „Neprenehano pripravljanje ladij za vojsko — pravi nek francozk vladen časnik — kaže, da nam Angleži ne zaupajo in da ni prave edinosti med nami. Taka pa ne more dolgo biti. Ali mora vlada vladi zaupati, ali pa se bo razderlo dozdajno prijatelstvo in resen razpor utegne med njima vstati“. Tako žuganje je pač veliko pomenljivo iz ust časnika, ki sme le govoriti kar mu vlada veleva. — Maršal Pelissier, dozdaj višji poveljnik na nemški meji postavljene francozke armade, je izvoljen za velikega kancelirja reda častne legije in je po tem takem svoje dozdanje službe odvezan.

— Spet gré glas po vsem Francozkem, da bode cesar Napoleon sv. očeta papeža povabil, naj ga pride v Pariz krònat. Dozdaj Napoleon ni mogel te častí doseči; zdaj pa upa, da mu bojo papež radi postregli.

— Svile (žide) smo letos tukaj še manj pridelali kot lani;. nobene jajca, ne domače ne ptuje se niso dobro obnesle; bolezen je večino pokončala, polovico že takrat, ko so se jajca izvalile, ostale pa med 2. in 4. levenjem. Vzroka terdovratne bolezni še nobeden ni izduhtal, čeravno si več komisij in učenih mož s tem glavo ubija.

Iz Angležkega. Iz Londona. Moniteur-jevo oznanilo, da bo Napoleon svojo armado zmanjšal na število mirnega časa ni Angležev tako potolažilo, kakor se je v Parizu mislilo, marveč se je med angležkimi in francozkimi časniki tako huda vojska unela in tudi v angležkem deržavnem zboru se čujejo take ostre besede, da se je res novih homatij bati. Angleži odkritoserčno pravijo, da ne verjamejo francozki vladi nič, ker jih je skušnja že mnogikrat učila, da ni res bilo, kar je očitno govorila. Tako, na priliko, ji očitujejo, da je malo dni pred laško vojsko rekla, „da ni v stan orožja iz rok položiti, ker ga še v roko vzela ni“ — in ko bi trenul, je tirala silo vojakov in kanon čez gore in po morji na Laško. Prekanjeno primero, ki jo „Moniteur“ dela med deržavnim dnarstvom angležke in francozke vlade, prestresa časnik „Times“ tako-le: „Ako bi mi z dnarjem samim vse opraviti mogli, česar potrebujemo za varnost naše deržave, bi pač mirno sedeli in sovražnika, ako bi nam v hišo prihrul, s terdimi tolarji pobili; to, kar nam skerb dela, ni pomanjkanje dnarja, ampak pomanjkanje vojakov. V poslednjem zboru doljne zbornice so šteli in šteli ministri našo armado, pa nobeden ni mogel čez 30,000 vojakov našteti. V takih okoljšinah nam je veči skerbí za prihodnost treba kakor takim vladam, ktere imajo vojakov kot listja in trave, dnarja pa malo“ itd. — V doljni zbornici je 30. julija na vprašanje poslanca Bentinka: ali ne bo vlada vojskinih priprav zmanjšala? minister Palmerston odgovoril, da je tako vprašanje zdaj še veliko prezgodno, ker vsaka deržava mora to storiti, kar zahtevajo njene potrebe. Poslanec Kobden je tolažil zbor, naj se nikar ne bojí francozkega napada; Napier, Pakington, Paget in Palmerston pa so priporočali priprave za brambo.

— Za gotovo se pripoveduje, da ste angležka in pruska vlada zvezo sklenile.

Iz Turškega. Iz Carigrada 23. julija. Iz Bosne se sliši, da je punt v tukajšnih krajih nehal in da je ondi spet mir. Knez Danilo je turški vladi vediti dal, da se on ni v nobeno prekucijo zunaj svojih dežel vtikal. — Kakor „Nord“ piše, je turška vlada vesela, da je na Laškem mir. V deželah evropejske Turčije, kjer se je že tudi mnogo priprav delalo za vojsko, so te priprave zdaj tudi ustavljene. Sliši se, da sultan, ki se je dosihmal še zmiraj obotavljal, Kuza-ta za hospodarja Moldave in Valahija spoznati, se bo vendar-le udal željam rusovske in francozke vlade. Važna novíca je tudi to, da bo turški sultan z vlado papeževo v diplomatično zvezo stopil in kakor drugi vladarji vprihodnje poslanca pri sv. očetu papežu imel.

Iz Portugala. Iz Lisabona 20. jul. Danes je bil pogreb kraljice portugalske, ki je še celó mlada za naglo boleznijo umerla; po nekem prehlajenji so jo golte (angina) napadle, ki so mahoma tako hude bile, da so ji zdravniki celó vrat prebodli, — al vse ni nič pomagalo; umreti je mogla. Kakor je kralja ta smert popolnoma omamila, tako je tudi celo deželo z žalostjo napolnila, ker vse je rado imelo ljubeznjivo in umno kraljico. Pogreb njeni je to očitno pokazal.

Iz severne Amerike. 4. dan p. m. so Amerikanci praznovali spomin samostojnosti svoje. Založnik lepoznanskega lista „The Constellation“ je v spominek tega dneva izdal poseben list pod naslovom „List veselja“, kteri list, iz ene same pôle obstoječ, je tako neznano velik, da, dokler svet stojí, ni še nihče takega časnika vidil; meri namreč ta list 8 čevljev in 4 pavce po dolgem, 6 čevljev pa po širokem. 40 skladavcov je skozi 8 tednov neprenehoma stavilo čerke za ta list, ki je bil v lepem zavitku na vse kraje razposlan. Papir je tako močen, da bo sterpel 100 let, zakaj še le vsto letih bo prišel spet tak velikán na dan.

— Iz Vašingtona se piše, da je predsedniku amerikanske republike Buchananu svobodna samostojnost laških dežel zlo pri sercu in da jim bo pomagal, kar bo mogel; govori se tedaj, da misli amerikanskih ladij poslati na srednje morje.

Pogovori vredništva. Gosp. J. M. Pr. v T: Vrednik „Novic“ Vam kot zdravnik sam svetujem, da za omenjeno bolezen bi utegnile toplice v Teržiču (Monfalcone) ali Krapini najbolje biti; vse druge domače kopve, mazila in kadila ne bojo nič pomagale za zastarano bolezen v nogah. Ravno pripraven čas je še za te toplice, ktere imajo veliko zdravilno moč. Na noge tedaj, preden zima pride! — Gosp. J. K. v Gr: Žal nam je, da je „Novicam“ namenjeni spis prepozno došel, ker je vojske konec. — Gospod N. N. v Kr: Dopisov, ki se nam pošljejo brez imena, ne jemljemo nikoli v „Novice“ — nikar nam tedaj ne zamerite, da zavoljo tega tudi Vašega nismo vzeli; prosimo drugikrat saj za vredništvo imé podpisati.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik.**